

2. Скрябін О. М., Тонне Н. Д. Суд присяжних за новим Кримінально-процесуальним кодексом України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 72. С. 400–406.

3. Леоненко Т. Є. Організаційно-правові проблеми функціонування суду присяжних за новим кримінальним процесуальним законодавством України. *Кримінальний процесуальний кодекс України: перші проблеми та здобутки* : круглий стіл. Запоріжжя : КПУ, 2013. С. 65–67.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-93>

ЮРИДИЧНА БОРОТЬБА У ЄСПЛ ЗА ПРИТЯГНЕННЯ РОСІЇ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Бігдан Марина Володимирівна

*старший викладач кафедри фундаментальних
і галузевих юридичних наук*

*Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна*

Савчук Олександр Сергійович

*студент 1 курсу другого (магістерського) рівня освіти
факультету права, гуманітарних і соціальних наук*

*Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна*

З початку військової агресії Російської Федерації проти України у лютому 2014 р. звернення до Європейського суду з прав людини з міждержавними заявами проти її уряду стало одним із найбільш пріоритетних напрямів захисту інтересів нашої країни.

Станом на кінець 2023 р. у провадженні Європейського суду з прав людини перебуває 4 такі міждержавні справи щодо України [1]:

– «Україна проти Росії (щодо Криму)» за заявами №№ 20958/14 і 38334/18;

– «Україна та Нідерланди проти Росії» за заявами №№ 8019/16, 43800/14, 28525/20 і 11055/22, які стосуються подій на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей і порушень прав людини під час повномасштабного вторгнення;

– «Україна проти Росії (VIII)» за заявою № 55855/18 щодо захоплених моряків;

– «Україна проти Росії (IX)» за заявою № 10691/21 щодо вбивств опонентів Росії.

Останні дві ще тільки перебувають на стадії розгляду Європейським судом з прав людини питання щодо їхньої прийнятності.

У зв'язку з повномасштабним військовим вторгненням Росії проти України, внаслідок чого російськими збройними силами здійснюються напади на цивільне населення, 01.03.2022 р. Європейський суд з прав людини розглянув клопотання українського уряду в порядку Правила 39 Регламенту та надав Росії тимчасові вказівки щодо втримання від військових атак на цивільні населення й об'єкти, зокрема, житлові приміщення, автомобілі швидкої допомоги й інші об'єкти, такі як школи та лікарні, а також гарантування безпеки медичних установ і персоналу на території, яка перебуває під ударами чи яка захоплена російськими збройними силами.

04.03.2022 р. Європейський суд з прав людини розширив ці тимчасові вказівки та зобов'язав російський уряд надати доступ цивільному населенню до безпечних маршрутів евакуації, медичної допомоги, харчів й інших предметів першої необхідності. 01.04.2022 р. він зазначив, що такі маршрути евакуації також мають уможливити виїзд цивільного населення на безпечніші території України.

23.06.2022 українським урядом подано до Європейського суду з прав людини міждержавну заяву проти Російської Федерації, у якій стверджується, що вона вчинила значну кількість найважчих порушень Конвенції.

22.08.2022 р. українським урядом подано цілу низку нових термінових вимог у порядку Правила 39 Регламенту щодо забезпечення права на життя та заборону катування, які гарантовані статтями 2 та 3 Конвенції, щодо захисників «Азовсталі», які, самовіддано тримаючи оборону, потрапили до російського полону. Україна також вимагала вжиття невідкладних заходів щодо недопущення використання українських захисників у так званих «трибуналах» й інших показових судових процесах.

23.08.2022 р. Європейський суд з прав людини, розглянувши у терміновому порядку це клопотання українського уряду зазначив, що у справі «Олійниченко проти Росії та України» ним надано Росії термінові вказівки щодо негайного забезпечення закріплених Конвенцією прав, зокрема, права на медичну допомогу, яке охоплює будь-які запити від імені українських військовополонених, у яких надано достатньо доказів щодо серйозного та неминучого ризику завдання непоправної шкоди їхній фізичній цілісності (стаття 3 Конвенції)

та/або праву на життя (стаття 2 Конвенції). Він наголосив, що надані Російській Федерації вказівки щодо українських військовополонених продовжують діяти, та вказав, що вони також застосовуються й у міждержавній справі «Україна проти Росії (X)» за заявою № 11055/22 щодо порушення прав людини під час повномасштабного вторгнення. Водночас, було терміново проінформовано Комітет міністрів Ради Європи щодо цього рішення. Кілька разів українським урядом було подано доповнення до цієї заяви.

Водночас, ураховуючи триваючий характер російської агресії проти України та численні порушення прав людини, про які стає відомо у процесі звільнення захоплених територій, український уряд продовжуватиме подальший збір доказової бази з метою направлення до Європейського суду з прав людини доповнень до цієї заяви.

У зв'язку з цим і з метою забезпечення верховенства права та колективного гарантування прав і свобод людини у Європі, Міністерством юстиції України ініційовано питання щодо підтримки іншими країнами-членами Ради Європи міждержавної заяви України проти Росії за № 11055/22 щодо повномасштабного вторгнення та можливості приєднання до справи як третіх сторін згідно статті 36 Конвенції. Станом на 21.02.2023 р. до цієї справи у Європейському суді з прав людини виявили намір приєднатися 26 країн й 1 неурядова організація.

17.02.2023 р. Європейський суд з прав людини повідомив український уряд щодо об'єднання двох міждержавних справ «Україна та Нідерланди проти Росії» за заявами №№ 8019/16, 43800/14, 28525/20 (щодо Донбасу) й «Україна проти Росії (X)» за заявою № 11055/22 (щодо повномасштабного вторгнення) в одне провадження «Україна та Нідерланди проти Росії» за заявами №№ 8019/16, 43800/14, 28525/20 і 11055/22.

Варто зазначити, що станом на грудень 2022 р. у провадженні Європейського суду з прав людини перебувало близько 8500 індивідуальних заяв, які безпосередньо пов'язані з подіями на тимчасово окупованій території автономної республіки Крим і Донецької та Луганської областей.

Рішенням від 25.01.2023 р. Європейський суд з прав людини визнав частково прийнятною міждержавну справу «Україна та Нідерланди проти Росії» за заявами №№ 8019/16, 43800/14, 28525/20, яка стосується подій на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей, перейшовши до розгляду справи по суті. За рік до цього, 26.01.2022 р., відбулися усні слухання щодо прийнятності зазначеної міждержавної справи.

Нідерландський уряд представляв свою позицію у частині їхніх скарг за заявою № 28525/20 щодо збиття пасажирського літака компанії Malaysia Airlines MH17.

Європейський суд з прав людини встановив, що український уряд надав достатньо обґрунтованих очевидних доказів як повторюваності діянь у порушенні Конвенції, так й офіційного їхнього толерування зі сторони влади Росії.

Серед іншого, 25.01.2023 р. Європейський суд з прав людини встановив, що території на сході України, які захоплені російськими окупаційними силами з 11.05.2014 р. та щонайменше до 26.01.2022 р., були під прямою юрисдикцією Росії. Він послався на присутність на сході України російських військових із квітня 2014 р. року та широкомасштабне розгортання російських військ найпізніше із серпня 2014 р. Європейський суд з прав людини також установив, що країна-відповідач мала вагомий вплив на воєнну стратегію її маріонеткових адміністрацій; надавала зброю й інше військове спорядження цим адміністраціям у великих масштабах із початку їхнього створення (так звані Л/ДНР) й у подальші місяці та роки; проводила артилерійські обстріли на запит цих адміністрацій; надавала політичну й економічну підтримку зазначеним окупаційним утворенням.

Що стосується скарг нідерландського уряду, Європейський суд з прав людини встановив, що збиття літака рейсу MH17 відбулося повністю у межах території, яка була захоплена російськими окупаційними адміністраціями. Він також установив, що кропітке кримінальне розслідування зазначеного інциденту, яке відбулося у рамках міжнародної спільної слідчої групи («ЛІТ»), значною мірою прояснило обставини збиття цього літака [2]. Не було жодних свідчень зіткнень за встановлення контролю над територіями, які мали безпосереднє відношення до місця запуску ракети чи місця падіння літака, що давало б підстави стверджувати, що подальший контекст хаосу виключав можливість встановлення точної юрисдикції. Тому скарги повністю підпадають під територіальну юрисдикцію Російської Федерації.

Отже, перше засідання по суті справи «Україна проти Росії» щодо окупації Криму, яке розпочалося 13 грудня 2023 р. в Європейському суді з прав людини [3] має стати початком на шляху до юридичного підтвердження того, що Російська Федерація вчиняє та толерує порушення прав людини на окупованих територіях.

Література:

1. Україна VS росія: юридична боротьба в ЄСПЛ за притягнення країни-агресорки до відповідальності за порушення прав людини. URL:

<https://minjust.gov.ua/news/ministry/ukraina-vs-rosiya-yuridichna-borotba-v-espl-za-prityagnennya-kraini-agresorki-do-vidpovidalnosti-za-porushennya-prav-lyudini> (дата звернення: 13.12.2023).

2. МН17 : опубліковано повну доповідь слідчих. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2016/09/28/7122055/> (дата звернення: 13.12.2023).

3. ЄСПЛ розпочинає розгляд по суті справи «Україна проти Росії» щодо окупації Криму. Суспільне | Новини. URL: <https://suspilne.media/638224-espl-rozpozinae-rozgrad-po-suti-spravi-ukraina-proti-rosii-sodo-okupacii-krimu/> (дата звернення: 13.12.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-94>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ПРОКУРОРІВ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РІВНЯХ

Корнющенко Сергій Сергійович

*аспірант кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки
Сумський державний університет
м. Суми, Україна*

В умовах сьогодення та стрімкого впровадження законодавчих змін з метою пришвидшення євроінтеграційних процесів в країні, нового поштовху набуває реформування органів кримінальної юстиції та приведення їх до європейських стандартів діяльності.

Якщо говорити про правове підґрунтя, в цілому нинішня редакція Закону України «Про прокуратуру» відображає загальноєвропейські засади та гарантії діяльності прокурорів, має певним чином сформовані загальні поняття, проте без окреслення правових механізмів досягнення результатів.

В частині 1 статті 3 Закону України «Про прокуратуру», серед інших засад діяльності прокурорів, визначено засаду незалежності як існування гарантій від незаконного політичного, матеріального чи іншого впливу на прокурора з метою прийняття ним рішень.

В статті 16 Закону України «Про прокуратуру» прямо визначено чинними, якими забезпечується незалежність прокурорів, серед яких: особливий порядок призначення на посаду прокурора, звільнення з посади, притягнення до дисциплінарної відповідальності; здійснення